

CONVIVENZA

«Lëib wohl!»

PIEDER CAMINADA

Foss dal rösti, foss da ci-tad-champagna, foss da corona... La Svizra è in'accumulaziun da foss. Tuts vulan be esser sasezs ed han mintgamai grev d'acceptar l'auter. Daspera datti cunter mintga foss in cuntraremedi: comunicaziun ed encltega vicendaivla.

Exact dudesch onns avain nus empruvà da cultivar en quest lieu – sut il num «Convivenza» – la comunicaziun e l'encltega vicendaivla tranter las singulas gruppas linguisticas e culturalas dal Grischun. Cun questa contribuziun va la seria da columnas plurilingua oz a fin.

Cumenzà ha tut ils 4 da schaner 2010. L'emprim devi las «Convivenzas» – publitgadas mintgamai il glindesdi en la «Südostschweiz» ed en «La Quotidiana» – be per rumantsch. Pli tard èn vegnidas tiers columnas per talian e per tudestg dals Gualsers. Uschia han tut las minoritads linguisticas dal Grischun retschavì ina plattafurma da preschentar lur linguatg ad in public pli vast.

Propi tuttas? Betg dal tut. Las columnas rumantschas èn cumparidas en il linguatg da scrittira unifitgà rumantsch grischun. La finala avain nus vuli pledentar l'entira populaziun rumantscha – tut-tina tge idiom che vegn di-

scurrì en il mintgadi: sursilvan, sutsilvan, surmiran, puter ubain vallader. Era las «Convivenzas» talianas hai be dà en il linguatg da standard. Ils dialects da la Val Puschlav, da la Bregaglia, da la Mesolcina e da la Val Calanca n'han betg obtegnì in'atgna plattafurma. E per las columnas en tudestg dals Gualsers che n'enconuschan per lur numerus dialects betg in linguatg da scrittira unifitgà èn vegnidas resguardadas diversas variantas localas.

Po esser ch'ils ulteriurs Grischuns da lieunga tudestga èn stads malcuntenents pervia da la favorisaziun dals Gualsers. Pertge che tranter il tudestg dals Gualsers ed il tudestg da Cuir datti almain in'uschè gronda differenza sco tranter il «Seislerdütsch» friburgais ed il «Züridütsch». Ma quai n'interessa betg ils specialists da reclama da la Basa. Forsa sa regorda insatgi anc da la reclama legendara a la televisiun per l'aua da

Val cun Hans Jenny: «S'isch guat, ds Valserwasser!» Tge affrunt per la populaziun da Val. Là na discurra nagin uschia sco che Hans Jenny fascheva quai.

Era sch'il tudestg da Cuir da Hans Jenny vegn valità en Svizra per regla sco tipic tudestg dal Grischun, n'è quai betg correct. I dat en il Grischun dapli persunas che discurran in dialect ch'il dialectolog *Oscar Eckhardt* numna «Churer-Rheintalisch». Co che quel dialect tuna, pon ins udir en la reclama a la televisiun, cun la quala Samignun lauda actualmain ses avantatgs sco regiun da sport d'enviern. Quai n'è dal punct da vista cultural gnanc in zichel meglier che la reclama per l'aua da Val da lez temp. Pertge ch'en la Val Samignun na discurr'ins betg «Churer-Rheintalisch». Il linguatg dals indigens è in dialect sidbavrais che tuna sco il tudestg tirolais.

Perquai ch'il tudestg da Samignun furma la pli pitschna gruppa linguistica dal Grischun insumma, duai el retschaiver oz in pitschen monument per la fin da nossa seria da columnas. Chara lectura, char lectur da la «Convivenza»: «Lëib wohl!»

PS: Provas auditivas dal tudestg da Samignun èn da chattar sut: www.samnaun.ch/de/samnauner-dialekt. Pieder Caminada è creschì si a Glion en in ambient per gronda part tudestg e viva oz en il vitg rumantsch da Castisch. El ha tgrà ils davos dudesch onns la seria da columnas plurilinguas «Convivenza».